

СВЕТО МИРО: ЛИТУРГИЧКО—КАНОНСКО РАЗМАТРАЊЕ

Ненад Милошевић*
Православни богословски
факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: У раду је изложен богословско-историјски преглед припреме и освећења светога Мира. У оквиру овог исцртавања извојена су три момената у вези са назначеном темом. Први момент се односи на објашњење светошатајинског и богословског смисла и значаја светога Мира. Тим поводом су консултовани релевантни литургијски извори и сведочанства светих оца литургичара који су посвећени улози светога Мира у освећењу човека, пре свега у шатајни миројомазања. Други момент иче се целокупног историјског развоја чина припреме и освећења Мира. Еклисиолошки аспект светога Мира је коначно прећи момент на који рад указује. Следствено, изложена је проблематика савремених освећења Мира у Православној Цркви још од најранијег времена, па све до савремених сложених међуправославних односа. Рад доноси један еклисиолошки аспект припреме, освећења и улоге светога Мира у светошатајинском живошу хришћана, који се креће средњим путем између два одречена става, изложених у питању: да ли Миро треба да освећује Константинопољски патријарх или сваки предстојатељ помесне Цркве?

Кључне речи: освећење Мира, миројомазање, апостоолско прејемство, јединство Цркве, аутокефалија.

Освећење светога Мира, будући светотајински чин, изузетно је значајан догађај у животу како наше Цркве, тако и свих оних помесних Цркава које самостално припремају свето Миро. Оно увек и изнова покреће теме које се у појединим аутокефалним Црквама сматрају њиховим апсолутним правом, стеченим задобијањем аутокефалног статуса. Насупрот томе, Константинопољска Патријаршија истрајава у ставу да све помесне Цркве узимају Миро од ње. Привилегија освећења Мира, сходно цариградској еклисиологији, правда се потребом остваривања видљивог јединства Васељенске Цркве, а чије остварење припада њој —

* nmilosevic@bfspc.bg.ac.rs.

првенствујућој у Православљу. Већина аутокефалних Цркава се не одазива на овакво неканонско инсистирање Константинопоља, истичући истовремено право на самостално освећивање Мира које се, у оквиру локалних канонско-правних поимања аутокефалије, сматра једним од главних фактора њеног стицања.¹ Упоредо са тим, парадоксално је што су те исте Цркве, с правом не следујући вољи Цариграда, примениле идентичан принцип, само сада на помесном нивоу — Миро освећује предстојатељ помесне Цркве, у циљу истицања аутокефалног статуса, као и јединства конкретне помесне Цркве.

Изузев овакве потпуно нове улоге, са којом је накнадно повезано тајинство освећења Мира, њему, ипак, припада сасвим друга функција у животу Цркве. У том смислу, овај рад има за циљ да укаже на три момента која се чине неопходним за упознавање са тематиком и проблематиком светога Мира, и то: 1) Шта је то свето Миро, 2) Историјски развој светога Мира, и 3) Канонско-литургијске импликације везане за освећење светога Мира.

*

Користећи се школским језиком за свето Миро би се могло рећи да је оно „ароматизовано освећено уље које се употребљава као видљиво средство додељивања силе и благодатних дарова Светога Духа“.² Помазивањем новокрштених овим освећеним уљем савршава се света тајна миропомазања, о којој Дионисије Ареопagit каже да „над оним, над којим се савршава најсвештенији обред богорођења (крштења), врши се помазивање Миром, дарујући му тиме наитије богоначног Духа, јер, по мом мишљењу, свештено изображење (εἰκονογραφία) символâ означава да се најбожанственији Дух додељује од Онога Који се ради нас човекоподобно осветио богоначним Духом, задржавајући истовремено неизменљивост суштинског божанства“.³ Прецизни-

¹ Самостално освећивање светога Мира од стране аутокефалних Цркава, које се сматра једним од фактора аутокефалије, оправдано је у канонско-правном смислу, јер ускраћивање тог права и обавеза узимања Мира од матере Цркве представљала би ограничавање њихове самосталности и сводила би их на полуаутокефални статус, какав је случај са Јеладском Црквом. Одредба пак о обавезности узимања Мира од Цариграда, прописана Томосом о аутокефалији, конкретно наше помесне Цркве, у супротности је са основним одредбама Томоса којим се Српска Црква проглашава „за самосталну и самоуправну“ и којој се дају „све повластице и сва права старјешинства, каква независном Црквеном Началству доследује“. *Независност Српске Цркве проглашена 1879 год.* (Београд: Државна штампариа, 1880), 22–33.

² Παύλου Μενεβισογλου, *Τὸ ἄγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ* (Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, 1983), 13.

³ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, ΕΠΕ 3, 412.

је речено, миропомазање се састоји из помазивања одређених делова тела новокршеног уз свештениково изговарање речи: *Печатӣ гара Духа Свеӣо̄ӣа*. Али, свето Миро се употребљава и у другим, по речима Дионисија Ареопагита, „најсветијим чиновима, намењеним лицима и стварима, готово за свако свештеноначалствено чинодејство“;⁴ односно употребљава се при освећењу светих жртвеника, храмова и антиминса, као и поводом помазивања царева и примања отпалих у црквену заједницу. Међутим, оно има и своју посредничку примену, и то при хиротонијама епископа и вишег клира (свештеника и ђакона), посредством освећеног и светим Миром помазаног Жртвеника, уз који се савршава тајна свештенства.⁵ С тим у вези, треба напоменути да је управо претходно наведено разлог због којег се хиротоније не могу вршити у неосвећеним храмовима, односно уз неосвећене жртвенике сходно речима Светог Симеона Солунског: „Жртвеник је Миром помазан, и мимо Жртвеника нико се од Православних Хришћана не рукополаже“⁶. Ово исто важи и за савршавање Свете Евхаристије, као и за само освећење Мира, који се савршавају на Миром помазаном светом Престолу. Следствено, Дионисије Ареопагит у спису *О црквеној јерархији* истиче да се и „освећење божанственог Жртвеника савршава кроз освећујуће изливање најсвештенијега Мира... Јер, ако Исус, богоначално освећење (ἀφιέρωσις) божанствених умова, јесте наш Пребожанствени Жртвеник, на Који ми, по казивању зналца, бивамо *ἵρηνεσεν* и *ἱεραρχικῶς* свесѣљени (Пс 50, 21) и тако *ἵρηνεσεν* (Еф 3, 12) к Њему, погледајмо онда надсветским очима сам најбожанственији Жртвеник (на коме се оно што се савршава бива савршено и освећено), а који је савршен (освећен) тим најбожанственијим Миром; јер, Свеветјејши Исус, ради нас посвећује Самога Себе,⁷ и тиме нас испуњава сваким освећењем; пошто све што се на њему врши, домостројно и благодатно нисходи и на нас, као богорођене“.⁸

О освећујућој улози светог Престола — Жртвеника при савршавању неких светих тајни говори и Свети Симеон Солунски наглашавајући да се „тајинства предају једно кроз друго, и једно кроз друго се савршава... Ни тајинство Мира се не савршава без Мира, ни тајинство рукоположења не бива без Мира“.⁹ Ово Симеоново наглашавање је веома значајно за правилно разумевање савршавања светих тајни кроз

⁴ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, 398.

⁵ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, PG 155, 249.

⁶ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 249.

⁷ „Ја посвећујем себе за њих, да и они буду посвећени истином“ (Јн 17, 19).

⁸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, 412.

⁹ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 249.

такозвану светотајинску сукцесију, која се најизразитије пројављује код освећења Мира, освећења Жртвеника и тајне рукоположења. Стога не треба да чуди што су управо ове три свете тајне остале нераскидиво везане за Епископа и Евхаристију — а то значи да их може савршити једино Епископ,¹⁰ и то искључиво у оквиру Свете Литургије.¹¹ Из овога проистиче да је свето Миро средство које обезбеђује пренос — сукцесију тајинства са једног на друго. Тим поводом солунски Архипастир Симеон истиче да се „Миро ставља и савршава (освећује) на Жртвенику“, и да „без Мира оно не може бити освећено“, јер, како истиче, „Жртвеник је претходно помазан Миром, и њиме се освећује. Значи, Миро се савршава уз Миро. И још, Миро освећује Архијереја и без Архијереја не бива (освећено). Он (Архијереј) је на крштењу помазан Миром, поседујући и рукоположење, благодаћу Духа... А, као што рекосмо, и рукоположења посредством Мира бивају: јер се она (рукоположења) уз Жртвеник савршавају. Жртвеник је пак Миром помазан, и без Жртвеника се нико од Православних не рукополаже. Значи, посредством Мира и рукоположење свештеника бива“.¹²

Почеци употребе светог Мира, као и његово освећење је везано за свету тајну учрвљења (иницијације) катихумена, то јест за тајну хризме, или, како се код Словена назива, тајна миропомазања. У једном од најстаријих схолија светих тајни, писац Ареопагитских списа освећење светог Мира разматра као једну од (шест) светих тајни, док се у потоњем времену том чину не придаје значај свете тајне, и поред тога што је употреба Мира представљала саму суштину свете тајне хризме (миропомазања). Ова чињеница може да буде збуњујућа, јер указује на нелогичност у сагледавању и односу према самом чину освећења Мира — као свештеностима, коме припада нижи ранг од саме употребе светог Мира — као свете тајне. Овакво разумевање ствари је привидно и не одговара суштини ни једног нити другог чина. Условно речено, разликовање освећења Мира од самог миропомазања можемо упоредити са разликовањем погружавања у воду (крштавања) од претходног освећења те воде, па како је освећење воде, које претходи погружењу, као и само погружење крштаваног у воду јединствен чин тајне крштења, тако је и освећење Мира и помазивање њиме било јединствени чин свете тајне хризме (миропомазања). Физичким раздвајањем чина освећења светог Мира од свете тајне хризме (миропомазања), освећење Мира није ни у чему изгубило светотајински карактер. По свој прилици то и

¹⁰ Видети: Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 249.

¹¹ Видети: Νέαντ Μιλόσεβιτς, *Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς κέντρο τῆς θείας λατρείας* (Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2001), 301.

¹² Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 249.

јесте разлог зашто Ареопагит убраја освећење Мира у свете тајне и таквим га тумачи. На идентичан начин га поима кроз векове и Црква, називајући га у Молитви освећења *великом и живојворном ѿајном*.

Као што је већ претходно речено, изворни смисао помазања — хризме треба посматрати као саставни део тајне уцрквењења (крштења), и то почев од самог установљења ове свете тајне од Господа нашег Исуса Христа на реци Јордану: „И кртивши се Исус изиђе одмах из воде; и гле, отворише му се небеса, и виде Духа Божијега гдје силази као голуб и долази на њега“ (Мат 3, 16); али и приликом ниспослања Светога Духа на апостоле у Дан Педесетнице (Дап 2, 1–4). Штавише, изливањем Светога Духа апостоли су, бивши претходно крштени Јовановим крштењем, примили свету тајну (миро)помазања, али и власт да полагањем руку предају дарове Цркве другима, то јест лаицима, епископима и ђаконима. *Дела айосѿолска* нас уверавају да је хризма (миропомазање) првобитно вршена тако што су Свети апостоли положили руке на новокрштене: „Тада полагаху руке на њих, и они примаху Духа Светога“ (Дап 8, 17). Такав начин савршавања хризме убрзо је замењен увођењем Мира, јер се, по речима Светога Симеона, „миро преноси полагањем руку“¹³. До замене је дошло постављањем од стране апостола првих епископа који су сада користили уље ради савршавања тајне хризме. То уље „није обично уље, већ је на Жртвенику освећено молитвама од архијереја Христових, апостола, или боље од самога Христа, богатих силом“.¹⁴ У складу са тим, Свети Симеон доноси закључак да се хришћанима називамо и да то јесмо због Мира „које се и хризмом назива, пошто се и Христос тако назива, ради телесног помазања Светим Духом“¹⁵, Хризма — помазање и Христос — Помазаник, Хришћани — помазаници.

Дијахронијски развој освећења и употреба светога Мира може се посматрати у четири фазе: 1) Време Светих апостола; 2) Освећење светога Мира од стране епископа при сваком чину тајне крштења и миропомазања; 3) Периодично освећење Мира од стране локалног епископа и разделивање истог подручним му презвитерима; и 4) Освећење Мира од стране Поглаварâ помесних Цркаваâ и разделивање истог подручним им епископима.

1) Као што је већ истакнуто, Свети апостоли су миропомазани непосредним изливањем Светога Духа на њих у дан Педесетнице (Дап 2,

¹³ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, PG 155, 188.

¹⁴ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 188.

¹⁵ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 189. Један од најстаријих апологета Теофил Антиохијски (II век), истиче да назив „хришћани“ потиче од помазања хришћана на крштењу „уљем Божијим“. Видети: Θεοφίλου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Αὐτόλυκον, Α'*, PG 6, 1041.

1–4), док су они „помазивали“ новокрштене полагањем руку на њихове главе: „Тада полагаху руке на њих, и они примаху Духа Светога“ (Дап 8, 17).

2) Епископи, као наследници апостола, савршавали су свету тајну миропомазања полагањем руку на главе новокрштених, а онда су их помазивали уљем, које су претходно освећивали изговарајући над њим само једну молитву.¹⁶ Најстарија литургијско-канонска сведочанства, из периода II и III века, говоре да је при савршавању тајне уцрквењења (иницијације) епископ благосиљао „уље благодарења (ἔλεον εὐχαριστίας)“ или „уље помазања (ἔλεον τοῦ χρίσματος)“, то јест свето Миро којим су помазивани новокрштени одмах након њиховог изласка из крстионице. Тако, у *Ајосѿолском ѿредању* — *Еѿиѿаѿски ѿоредак* стоји одредба: „А за време крштења нека Епископ благодари над уљем, и ставивши га у сасуде, уље благодарења да се назива“;¹⁷ У *Иѿолиѿовим канонима* прописује се: „А Епископ се моли... за уље помазања (ἔλεον τοῦ χρίσματος), које је уље благодарења (ἔλεον εὐχαριστίας)“.¹⁸ Следеће сведочанство срећемо у *Завештању Госѿода нашеѿ Исуса Христа* у ком стоји: „А када дође време да се на помазању запечате уљем, Епископ се моли за оно (уље) и благодари“¹⁹. Ако су наведена сведочанства значајна због њихове старине онда ништа мање нису значајна и сведочанства из IV века, која се налазе у најстаријим познатим Требницима, попут *Сераѿионовоѿ Молиѿвослова*: „Молитва над помазањем (хризмом) са

¹⁶ На основу самог Светог Писма јасно је да се уље у богослужењу користило од самих почетака Цркве. О томе сведочи Еванђеље по Матеју: „И демоне многе изгоњаху, и помазиваху уљем, и исцељиваху“ (Мт 6, 13), као и Јаковљева Посланица: „Болује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене, и нека се моле над њим, помазавши га уљем у име Господње“ (Јак 5, 14). Такође, употреба Мира може се довести и у директну везу са старозаветном употребом ароматизованог „светог уља“: „Још рече Господ Мојсију: ‘Узми најбоље мирисе: пет стотина сикала најчистије смирне, пола од тога — двеста педесет мирисног цимета и двеста педесет мирисне трске, пет стотина по сиклу светилишта ловорова и један хин маслиновог уља. Од тога направи уље за свето помазање, вештином мајсторском. То нека буде уље свето за помазивање. Тиме помажи шатор састанка и ковчег сведочанства, сто и сав његов прибор, свећњак и сав његов прибор и олтар за кађење, жртвеник за жртве паљенице и сав његов прибор, умиваоник и његово подножје. Посвети их и постаће свети, и што год их се дотакне биће свето. Помажи Арона и синове његове и посветићеш их да ми буду свештеници. Потом кажи синовима Израѿиљевим: ‘Ово ће бити свето уље за помазивање кроз све нараштаје’“ (Изд 30, 22–31).

¹⁷ *Ἀποστολική Παράδοσις Αἰγυπτιακή διάταξις*, упореди: Παναγιώτη Τρεμπέλα, *Μικρόν εὐχολόγιον Τόμος Α'* (Αθήνα, 1950), 389.

¹⁸ *Κάνονες Ἰππολύτου, 19ος, 117*, Упореди: Τρεμπέλα, *Μικρόν εὐχολόγιον Τόμος Α'*, 392.

¹⁹ *Ἡ Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Βιβλίων II, κεφ. VIII*, Упореди: Τρεμπέλα, *Μικρόν εὐχολόγιον Τόμος Α'*, 400.

којим се помазују они који се крштавају“;²⁰ и *Αἰοσίωολских Усῳάνова*: „О благодарењу за тајинствено Миро“.²¹ Иако у овим делима нема јасних одредби о поретку, већ је садржана само по једна Молитва освећења, јасно произилази да се Миро и даље освећује при сваком чину крштења²², и то од стране месног епископа.

3) Прекретница у развоју чина освећења светога Мира среће се у V веку. На основу описа поретка освећења Мира и разматрања истог од писца Ареопагитских списа приметно је да освећење Мира и даље врши локални епископ, али не више при савршавању тајне крштења, када се освећење Мира савршавало у ваптистеријуму, у одсуству народа²³, већ сада бива јавно, у присуству народа, на жртвенику у оквиру Свете Литургије,²⁴ и то, највероватније, једном годишње. Из Ареопагитовог опширног разматрања или созерцања Мира, могу се разазнати главни моменти чина освећења, који су и до данас актуелни, а то су: вход са Миром, полагање истог на свету Трпезу и читање освећујуће молитве над њим.²⁵ Иако у канонско-литургијским изворима старијим од V века не постоје сачувана сведочанства о саставу Мира и процесу његове припреме, сама употреба имена „миро“ могло би указивати да су се од самих почетака са уљем мешала и друга ароматична вештаства.²⁶ Но ипак, према нашем скромном мишљењу, назив „миро“ као и неоспорно његово порекло, требало би да воде порекло од старозаветне употребе мира.²⁷ У сваком случају, о саставу светога Мира у хришћанској традицији прва сведочанства се срећу у Ареопагитовој *Црквеној Јерархији* где се истиче „да је састав Мира заправо скупина разноврсних мирисних материја, која садржи у себи квалитетом богата благоухања“.²⁸

²⁰ Σεραπίωνος Θμουέως, *Εὐχή XVI*, Видети: Panteleēmon Rodopoulos, *The Sacramentary of Serapion* (Thessaloniki, 1967), 131. Подробније о молитви освећења Мира у *Серапионовом Молишвослову* видети у: Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 43–44.

²¹ *Ἀποστολικαὶ Διατάξεις*, VII, ΜΔ', PG 1, 1045.

²² Ср. Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 44–45.

²³ Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 47. Да се са јавним освећењем Мира отпочело у V веку тврде и Теодор Анагност (*Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, PG 86A', 208–209) и Никифор Калист Ксантопул (*Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, PG 147, 81–84), наводећи да је са том праксом први започео Патријарх антиохијски Петар Кнафески (465–475). Ср Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 46.

²⁴ Ср. Νέαντ Μιλόσεβιτς, *Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς κέντρο τῆς θείας λατρείας*, 275–278.

²⁵ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, 402–404. Ср. Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 46.

²⁶ Ср. Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 30.

²⁷ Видети: фуснота бр. 16. Ср. Ἰωάννου Φουντούλη, *Θρησκευτικὴ καὶ Ἦθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* 12, 173; Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 29.

²⁸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, 404.

Несумњиво, најзначајније сведочанство о светоме Миру, његовом саставу и самом чину освећења похрањено је у најстаријем сачуваном Требнику владајућег византијског литургијског типа, познатом као *Барберински кодекс 336*, из VIII века. Чин насловљен као „Молитва, то јест творење Мира, које бива на Свети Четвртак Велике седмице од самог епископа“ готово је идентичан поредак који је у употреби до наших дана. Освећење Мира се, дакле, савршава на Велики четвртак, и то, највероватније сваке године. Поретку освећења Мира претходи рецептура за припрему, „σκευῆ τοῦ ἁγίου — припрема нарда“, која садржи дванаест вештастава. По тој рецептури се у десет литара уља стављају четири састојака (киперин, ирин, раздон и аспалатон), која се ситно исецкана прво потопе у воду у којој треба да одстоје два дана, а потом се кувају цео дан. Следећег дана се додаје још пет састојака (амомон, ксирокарифилло, мироваланон, касамон и касиан), која су такође одстојала два дана у води, и све се кува цео дан; и на крају се додају посебно варени тереминтис, смирна и балсам.²⁹

Диатакис освећења Мира у Барберинском евхологију је следећи:

„Бивајући у наставку цела Свештена Литургија и пошто су унети свети Дарови на божанствену Трапезу, испред њих се, од презвитера ношено, уноси Миро. И оно се поставља на свету Трапезу близу самог првог дискоса, са леве стране. И архијереј савршава сву свету Анафору, све до возгласа: *И да буду милости Великога Бога и Сјаса нашега*. А после: *Амин*, нити се двери претходно отварају, нити ђакон започиње, одлазећи на амвон, чинити *Средњу молићву* (јектенију после освећења Дарова), већ у тишини устаје архијереј, — и пошто архиђакон у олтару каже *Пазимо*, — узлази у криптиду светога жртвеника и запечаћује (осећује) Миро трипут, и поново силази. И приклонивши се започиње молитву овако: *Господе милости и Оче светлости, од Тебе је свако давање благо и сваки дар се савршено даје...* Потом усправивши се возглашава: *Јер си Свети, Боже наш, и у светима почиваш...* И после: *Амин*, говори: *Мир свима*. А пошто архиђакон каже: *Главе наше*, моли се (архијереј и говори: *Теби Богу свих и цару...* И после: *Амин*. Тада бива отварање двери, и ђакон започиње *Средњу молићву*, (архијереј се поново приклања и приступа наставку божанственог Приношења“.³⁰

²⁹ Stefano Parenti e Elena Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336* (Roma: Centro Liturgico Vincenziano, 1995), 137–138.

³⁰ Parenti e Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, 139–142.

4) Четврта фаза у развоју чина мироварења тиче се искључиво канонских питања, проистеклих из преношења права и обавеза освећења Мира са локалног епископа на митрополита шире црквене области, односно присвајање апсолутног права на освећење Мира од стране Патријарха цариградског. Истраживач развоја чина Освећења светог Мира, бивши Митрополит Шведске Павле Меновисоглу, у својој докторској дисертацији долази до закључка да је „пре осмог века право да освећује Миро прешло у искључиву надлежност и одговорност сваке помесне Цркве“.³¹ Овакво тврђење он заснива на основу „неких грузијских извора, али непотврђених од релевантних записника и свештених канона“, по којима (тврђењима) је Грузијској Цркви на Шестом васељенском сабору (680) додељена потпуна независност од Антиохијске Цркве, укључујући и право да освећује свето Миро³². У сваком случају, као најстарије посредно сведочанство о освећењу Мира од стране Поглавара помесне Цркве узима се Була папе Инокентија IV из 1254. године, која је издата поводом „покретања питања сједињења Источних са Западнима“ на Кипру, а који се налазио под окупацијом Крсташа. У Були између осталог пише: „Али, ако Грци буду желели да се држе њиховог старог обичаја, по ком свето Миро савршава Патријарх заједно са подручним му архиепископима и епископима, или Архиепископи са подручним им епископима, то им се дозвољава“.³³ Сходно овом сведочанству могуће је закључити да је на Истоку — код Православних већ у XIII веку био устаљен обичај освећења Мира од стране Првог међу епископима.

У периоду после XIII века, могуће је пронаћи више спорадичних информација о томе ко освећује Миро. Не упуштајући се у та разматрања, потребно је истаћи разлоге који су довели до тога да освећење Мира, као нераскидиви саставни део свете тајне крштења, односно хризме–миропомазања, буде издвојено из свог природног контекста, те је савршавано периодично од месног епископа, а потом и од Предстојатеља помесне Цркве, односно Патријарха цариградског. Реч је, наиме, о следећим разлозима:

1. Једини разлог због ког је током III и IV века дошло до издвајања освећења Мира из контекста тајне крштења и миропомазана јесте епископово препуштање презвитерима савршавања светих тајни. То је време када је епископ престао да буде превасходни возглавитељ еухаристијских заједница. Међутим, и после тога сваки епископ није изгубио апсолутно право и дужност да освећује Миро, те да на тај начин

³¹ Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ανατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 135.

³² Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ανατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 134. Аутор се позива на: M. Tamarati, *L' Eglise Georgianne, des origins jusqu'a nos jours*, Roma 1910, 353–354.

³³ Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ανατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*, 137.

обезбеђује, не само апостолским прејемством раздавања благодатних дарова Духа Светога црквеној пуноћи, већ и нераскидивост тајне изградње Цркве, и то на темељу своје епископске службе као онога који је на месту Христовом у Цркви. Проблем немогућности непосредног епископовог учествовања на сваком крштењу и у свакој парохији практично је решен тако што је Епископ периодично освећивао Миро, и онда га делио на употребу подручним му презвитерима.³⁴

2. Као главни разлог преласка на заједничко освећивање Мира у једној широј црквеној дијецези или помесној Цркви, требало би првенствено препознати скупоћу миомирисних вештастава која се употребљавају за мироварење, али и тешкоће у набавци истих. Такође, и улога Првог је у помесној Цркви значајно утицала да се освећење Мира пренесе са локалног епископа на Првог шире црквене области. Како се у периоду организовања парохијских заједница истакло помињање епископа и узимање освећеног Мира од њега, као знак остваривања видљивог јединства, али и зависности презвитера од епископа, тако се и при организовању помесне Цркве под једним Митрополитом, или касније Патријархом, јавила по аналогiji потреба истицања јединства локалних епископа са својим Првим. Литургијско помињање Првог од стране осталих било је и остало неоспорно, али се временом освећење Мира од стране Првог почело истицати као додатни знак тог јединства.

Упоредо са тим, присвајање привилегије освећења Мира од стране Константинопољске Патријаршије и условљавање помесних Цркава, које су у међувремену стекле самосталност да и даље узимају Миро³⁵ наслеђено је из претходне праксе, али не више као израз саборне воље нових помесних Цркава, већ наметањем воље такозване Матере Цркве. Цариградска Црква је управо путем таквих гестова нескривено промовисала своје тежње ка универзалном првенству, не више само по части, већ пре свега по власти, инсистирањем на зависности Цркава ћерки од матере Цркве Константинопоља.

³⁴ У вези са забраном освећења Мира од стране презвитера видети, примера ради, б. канон Картагинског сабора (V век).

³⁵ У томосу о аутокефалији Цркве у Краљевини Србије из 1879. године изричито се наводи обавеза узимања светог Мира од Цариградске Патријаршије. О томе видети опширније: *Независнось Сръске Цркве њрошашена 1879 год.*, 22–33. У Томосу из 1922. године нема помена о светом Миру. Видети: Ђоко Слијепчевић, *Историја Сръске Православне Цркве 2* (Београд: БИГЗ, 1991), 383.

*

Освећење и употреба светога Мира у крштењској пракси Цркве је саставни део чина свете тајне хризме — миропомазања, који је настао као замена за првобитно полагање руку Светих апостола на главе новокрштених, ради „помазивања“ благодатним даровима Духа Светога. Уље — ἔλαιον, као основно средство светога Мира је образац божанске милости — ἔλεος (Τύπον θείου ἐλέους), док миомириси који су садржани у Миру „указују на мноштво харизми (благодатних дарова) Светога Духа“.³⁶ Свети апостоли су помазани директним изливањем на њих Духа Светога, Духа Утешитеља, којег им је по обећању послао Господ Исус Христос. Они су пак, задобијеном влашћу да уче и крштавају помазивали новокрштене полагањем руку на њихове главе. Постављајући епископе за старешине цркава које су оснивали уведено је помазивање уљем, које је уз полагање руку и изговарање молитве хризме имало снагу добијену апостолским прејемством. Устројавањем парохија као партикуларних евхаристијских заједница, освећење светога Мира се издваја из тајне крштења и миропомазања и врши га периодично епископ, раздајући Миро подручним презвитерима на употребу. Освећење Мира од стране једног Митрополита или Архиепископа, а потом Патријарха, проистекло је из саборне воље подручних епископа који су своја права пренели на Првог у дијецези.

Разлике које се могу приметити у оквиру развојног пута освећења и употребе светога Мира су привидне, будући да су практичног карактера и не повређују суштину свете тајне. Иако је освећење Мира апсолутна привилегија и обавеза сваког епископа, препуштање освећења црквеном Првојерарху не лишава епископа ни његових права нити обавеза. С обзиром на то да он својом вољом — из оправданих разлога — преноси своје право и обавезу освећивања Мира на Првојерарха, а онда узима од њега освећено Миро, истовремено чини Миро и његовим делом. Проблем настаје онда када право и дужност замене позиције, што ће рећи када Првојерарх присвоји право епископâ у циљу наметања апсолутне власти у Цркви, а све под изговором истицања видљивог јединства Цркве.

³⁶ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 205.

Библиографија

Извори:

Άποστολικά Διατάχαι, PG 1, 535–1156.

Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, ΕΠΕ 3.

Независносћ Српске Цркве уочишана 1879 год. Београд: Државна штампарија, 1880.

Νικηφόρου Καλλιόστου Ξανθοπούλου. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*. PG 147, 10–448.

Parenti, Stefano, e Velkovska, Elena. *L' Eucologio Barberini gr. 336*. Roma: Centro Liturgico Vincenziano, 1995.

Rodopoulos, Panteleimon. *The Sacramentary of Serapion*. Thessaloniki, 1967.

Συμεών Θεσσαλονίκης. *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*. PG 155, 176D–696D.

Τρεμπέλα, Παναγιώτη. *Μικρόν εὐχολόγιον Τόμος Α'.* Ἀθήνα, 1950.

Θεοδώρου Ἀναγνώστου. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, PG 86/A', 165A–216B.

Θεόφιλου Ἀντιοχείας. *Πρὸς Αὐτόλυκον*, PG 6, 1024B–1168A.

Λитература:

Μενεβίσογλου, Παύλου. *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ*. Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, 1983.

Μιλόσεβιτς, Νέναντ. *Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς κέντρο τῆς θείας λατρείας*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2001.

Слијепчевић, Боко. *Историја Српске Православне Цркве 2*. Београд: БИГЗ, 1991.

Примљено: 1. 4. 2022.

Исправљено: 10. 5. 2022.

Одобрено: 10. 5. 2022.

HOLY MYRRH: LITURGICAL AND CANONICAL CONSIDERATION

Nenad Milošević

Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade

Summary: *Sanctification of the holy myrrh must be observed within the sacred mystery of chrismation, even though the historical development led to the preparation and sanctification of the holy Myrrh being done not before the mystery of Chrismation. The Apostles gave the Holy Spirit to the newly baptised by laying of the hands, while the Church later established the holy myrrh as the seal of the gift of the Holy Spirit instead of the laying of the hands. These differences in the complex historical development of the sacrament of chrismation are not essential and they do not disturb the theological meaning of the mystery. At the time when the presbyter became the head of separated eucharistic community, the Church established that only the bishop had the right to consecrate the myrrh, which he distributed to his subordinate presbyters, who anointed the newly baptized with it and until day this sacred mystery has remained indirectly connected with the bishop. The right and obligation of the bishops to sanctify the myrrh was later transferred to primates of local churches, as expression of unity, while some local churches, take holy myrrh from the Patriarchate of Constantinople.*

Key words: *sanctification of the myrrh, chrismation, apostolic succession, unity of the Church, autocephaly.*